

Оксана Мельничук

Французький тріумф українського Пінзеля в Луврі: уроки для розвитку культурної дипломатії

Авторка аналізує процес організації виставки відомого галицького скульптора XVIII століття Іоана Пінзеля в Луврі, що відбулася у 2012 році. На основі цього досвіду розробляються рекомендації щодо подальшого розвитку фахових компетенцій працівників музеїв та інституційних спроможностей Міністерства культури України, які є основною передумовою успішного втілення майбутніх проектів у сфері культурної дипломатії.

Ключові слова: Лувр, Іоан Пінзель, реставрація, Міністерство культури України, музеї, міжнародна співпраця.

The article analyzes organization of the Pinzel exhibition at Louvre in 2012. On the basis of this professional experience, the author makes recommendations to develop professional competences of museum staffers and strengthen institutional capacities of the Ministry of Culture of Ukraine, seeing them as a prerequisite for successful implementation of future projects in cultural diplomacy area.

Keywords: Louvre, Ionne Pinzel, restoration of museum exhibits, Ministry of Culture of Ukraine, museums, international cooperation.

Вступ

У 2007 році український філософ Тарас Возняк, головний редактор інтелектуального часопису «І», запропонував звернутися до вивчення творчості Іоана Георгія Пінзеля, яка, на його думку, могла бути тією об'єднавчою силою, що найповніше представляла б усю глибину ідентичності історичних земель Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей. З Пінзелем також пов'язана фігура видатного українського аристократа графа Миколи Потоцького, який зробив значний внесок у розвиток України.

Зумівши консолідувати навколо імені Пінзеля керівництво та креативну спільноту трьох вищезазначених областей, ідеологам проекту вдалося оголосити 2007 рік – роком Пінзеля та провести численні популяризаторські акції задля того, аби кожний мешканець Галичини міг пишатися своїм місцевим генієм. На культурній мапі України, а згодом і світу, з'явилися такі міста та містечка, як Городенка Івано-Франківської області, Бучач та Рукомиш Тернопільської області, Годовиця Львів-

ської області. Промоція робіт і творчості Пінзеля стала настільки всеохопною справою, що під час будівництва нового львівського летовища серйозно обговорювалася можливість надання аеропорту імені Іоана Георгія Пінзеля. Сьогодні у Львівському аеропорту всіх подорожніх зустрічають велетенські постери із зображенням фантастичних янголів Пінзеля.

Створенню виставки також сприяв французький підприємець Ян Долл, член громадської організації «Друзі Лувру». Саме він, після чергового візиту до Львова, поділився своїми враженнями від творчості Пінзеля з директором Лувру паном Анрі Луаретом. Шлях Пінзеля до Лувру тривав довгих п'ять років, але організатори проекту могли пишатися тим, наскільки яскраво він був втілений: неймовірно легкі, як повітря, золоті постаті Святих та янголів, вирізьблених руками українського майстра в далекому Бучачі, Городенці, Львові та Годовиці, експонувалися в самісінькому серці Парижа – центральній Залі Каплиці найвідомішого

музею світу – Лувру, вікна якої виходять на перспективу Площі Згоди та Єлисейських полів. Це був справжній тріумф Пінзеля в Парижі!

Чому нас навчив Пінзель?

У цій статті ми зробимо спробу проаналізувати перспективи розвитку культурної дипломатії в Україні на основі досвіду організації виставки Пінзеля в Луврі. Насправді робота над виставкою викрила найболючіші проблеми української інфраструктури культури, і тому без вирішення цих проблем подальший розвиток цієї перспективної та вкрай актуальної для країни теми буде ускладнений. Звернемо увагу лише на деякі проблемні питання та спробуємо надати рекомендації щодо подальших кроків, які необхідно зробити мінікульту для пошкваллення міждержавної комунікації у сфері мистецтва та збереження спадщини.

Серед основних проблем галузі, як показує наш досвід, слід зазначити про такі: застарілий як за віком, так і за світоглядом музейний персонал на місцях, відсутність державницького підходу в прийняттях рішень директорами місцевих музеїв, відсутність навичок сучасного менеджменту, що унеможлиблює міжнародне співробітництво, особливо, коли йдеться про такі провідні заклади культури світового рівня, як Лувр.

Значні інституційні проблеми бачимо і в стінах самого мінікульту. Виставка Пінзеля вкотре підтвердила його хронічну неспроможність вести масштабні міжнародні проекти. Адже брак координації між міжнародним відділом та юридичною службою, необізнаність юристів міністерства з міжнародними конвенціями, які регулюють міжнародне культурне співробітництво, слабкі переговорні навички керівників міністерства призводять до перманентних криз управління у сфері культури, що переростають у справжній параліч під час втілення великих міжнародних проектів.

Перша перепона, з якою зіткнулася команда організаторів, – це відсутність координації та комунікації між українськими музеями. Кожен із задіяних у проекті музеїв хотів напямучу працювати з Лувром, незважаючи на особисте прохання керівників Лувру до міністра культури України централізувати роботу з музеями. Для західного партнера завжди важливо мати *одного* підписанта угоди. Жоден окремих музей не може надати державних гарантій, тому ключова роль у таких проектах завжди належатиме представникам державних органів, у даному випадку мінікульту. Також місцеві музеї зовсім не усвідомлювали процедури підписання подібної угоди та рівень зобов'язань

української сторони стосовно підготовки творів до транспортування та участі у фінансуванні такого транспортування.

Деяких директорів музеїв доводилося вчити елементарних положень міжнародного права, звертати увагу на міжнародні конвенції з переміщення художніх цінностей, щоби вгамувати градус недовіри та підозр щодо неповернення творів Пінзеля в Україну. Досвід організації виставки Пінзеля в Луврі продемонстрував, що проект з розвитку культурної дипломатії має починатися з підготовки кадрів та спеціальних навчальних програм з міжнародної діяльності.

Виставка Пінзеля в Луврі також ускладнювалася деякими питаннями, пов'язаними з реставрацією творів. За експертною оцінкою, роботи Пінзеля зберігалися неналежним чином та знаходилися в стані, який ускладнював їх транспортування до Парижа. Нагадаємо: твори Пінзеля – це величезні дерев'яні скульптури, датовані серединою XVIII століття. Для реставрації двадцяти семи скульптур, що брали участь у виставці в Луврі, було залучено тридцять реставраторів з усієї України. Однак ситуація з творами Пінзеля продемонструвала, в якому жалюгідному стані перебуває вся реставраційна галузь країни та наскільки непрофесійно, з порушенням правил, недбало і по-аматорськи зберігаються в Україні твори мистецтва!

Особливо гостро ця проблема стоїть у регіонах, де контроль за збереженням творів майже відсутній. Згадаймо бодай ситуацію у Церкві Кларисок, де розмістився львівський Музей Пінзеля. Будівля музею виявилася абсолютно непридатною для зберігання дерев'яних скульптур. Постійне затікання та коливання температур, відсутність регулярного контролю за станом творів призвели до повільного руйнування скульптур у стінах музею.

Отже, виходячи з власного практичного досвіду, не можемо погодитися з пропозиціями швидкої децентралізації музейної сфери. Українським музейним працівникам бракує професійних навичок, а відсутність компетентності в пам'яткоохоронній та музейних справах за швидкої децентралізації можуть призвести до втрати багатьох культурних пам'яток та зашкодити міжнародному іміджу України. Навпаки, Україні потрібна комплексна національна стратегія та всеохоплююча культурна політика, широкомасштабні тренінги та курси підвищення кваліфікації. Необхідно унормувати діяльність музейних закладів та посилити функції контролю за дотриманням процедур збереження пам'яток культури. Без керівної та провідної ролі

Міністерства культури як ініціатора та активного провідника цих реформ країні буде вкрай складно об'єднати всю музейну спільноту та привести роботу в межах цієї сфери у відповідність міжнародним стандартам.

Пінзель тримає ключі від світу для України

Робота з проектами такого рівня, як виставка Пінзеля в Луврі, відкрила перед українськими фахівцями можливість спілкуватися в колі фахівців найвищого професійного рівня. Такі проекти завжди відкривають нові й нові можливості перед Україною. Провідний музей світу – Лувр – має власну професійну школу *Ecole du Louvre* (Школа Лувру). Ця школа на постійній основі проводить археологічні експедиції до Єгипту, лекції в школі читають директори департаментів Лувру – відомі вчені та мистецтвознавці. Україна цікава своєю історією скіфів, невідомою трипільською культурою, але вона залишається *terra incognita* для європейців через брак проектів у сфері культурної дипломатії.

Сьогодні Україні важливо починати співпрацю з тими інституціями, де вже були зроблені певні перші кроки. Пінзель привернув увагу до України, він тримає ключі від дверей провідних культурних інституцій світу. Зрозуміло, що через фінансово-економічні ускладнення Україні буде

непросто реалізувати масштабні проекти, що потребуватимуть великих фінансових інвестицій. Однак, як показує наш досвід, серйозні іміджеві проекти можуть бути цікавими українським благодійникам та меценатам мистецтва. Сергій Олексійович Тарута, наприклад, без жодних вагань відразу погодився підтримати Україну в організації масштабної виставки Пінзеля в Луврі. Сам майстер Пінзель свого часу завжди працював під покровительством свого ексклюзивного мецената Миколи Потоцького, і в наш час постать великого скульптора з України привертає до себе блискучих меценатів нашого часу.

Особливий наголос необхідно зробити на питанні, як важливо в культурних міжнародних проєктах завжди залишатися в тіні предмета мистецтва, яким ти опікуєшся. Міжнародні культурні проєкти є чудовим елегантним засобом культурної дипломатії. Але навички по роботі з такими проєктами не падають з неба, вони приходять з досвідом. Тому дуже важливо на початку будь-якого міжнародного проєкту, крім суто професійного знання, мати ще й вміння комунікувати та співпрацювати з партнерами. Якщо такого вміння бракує, варто звертатися за допомогою до досвідчених колег. Пам'ятаймо, що в міжнародних проєктах не мають значення персональні амбіції, на першому місці має бути імідж держави України.